

Conflicte lingüístic i normalització: conceptes vigents per a les polítiques públiques?

Linguistic conflict *and* normalization: *valid concepts for public policies?*

Isidor MARÍ

Secció Filològica. Institut d'Estudis Catalans

Data de recepció: 28 de març de 2015

Data d'acceptació: 25 d'abril de 2015

RESUM

Les polítiques lingüístiques a l'àrea de llengua catalana s'han centrat en el concepte de *normalització lingüística*, entès com a superació d'un conflicte lingüístic amb la reversió d'un procés de substitució lingüística. El text analitza en quina mesura la idea de conflicte lingüístic ha estat i encara és present en les polítiques públiques, i com s'hi han relacionat les polítiques de normalització lingüística. Finalment, l'autor valora què es pot entendre per *normalitat* o *equitat lingüística* en un context multilingüe com l'actual.

PARAULES CLAU: política lingüística, conflicte lingüístic, normalització lingüística, substitució lingüística, equitat lingüística.

ABSTRACT

Language policies in the Catalan-speaking area have focused on the concept of *linguistic normalization*, understood as overcoming language conflict with the reversal of the process of language shift. The text examines the extent to which the idea of linguistic conflict has been and is still present in public policies, and how linguistic normalization policies have been related to it. Lastly, the author assesses what may be understood as *linguistic normality* or *equality* in a multilingual context such as the current one.

KEYWORDS: language policy, language conflict, linguistic normalization, language shift, linguistic equality.

E l 20 de novembre del 2014 la Societat Catalana de Sociolingüística va promoure un diàleg entorn de la vigència dels conceptes de *conflicte lingüístic* i *normalització lingüística* des de dos punts de vista complementaris: segons la sociolingüística acadèmica (perspectiva que exposà Francesc Xavier Vila) i en funció de les polítiques lingüístiques públiques (perspectiva que em pertocà de presen-

tar). Aquest text recull les valoracions que vaig exposar en aquella segona intervenció.

1. ÉS VIGENT I ÚTIL PER A LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES LA SOCIOLINGÜÍSTICA DEL CONFLICTE? PROS I CONTRES DE LA IDEA DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

És cert que la idea de *normalització lingüística* ha estat present —i encara és relativament present— en el discurs públic i els plantejaments polítics referents a la situació sociolingüística i a la voluntat de recuperar la plenitud funcional de la llengua catalana. Però no és tan evident que sigui un concepte necessàriament vinculat a la *sociolingüística del conflicte*. La política institucional sempre ha defugit la idea de conflicte lingüístic obert i ha tendit a descriure la concurrència de llengües en termes més adaptatius que no de confrontació. Si es pensa en la composició lingüística de la població de Catalunya a l'inici dels anys vuitanta, amb una proporció molt alta de persones que no parlaven català, és lògic que un dels objectius inicials de la política lingüística quan es va restablir la Generalitat de Catalunya fos evitar la fractura social que hauria pogut propiciar una descripció de la situació com a «conflicte lingüístic».

En tot cas, va ser i és en les mobilitzacions de militància lingüística on s'ha mantingut més clarament la voluntat de denunciar l'existència d'un conflicte lingüístic —d'una agressió política envers la llengua catalana. I val a dir que determinats sectors polítics donen peu a aquesta denúncia.

Ara bé: en realitat, la sociologia coneix dues interpretacions del canvi social —i tant el canvi sociolingüístic com els canvis lingüístics que pot incloure són dimensions del canvi social. Val la pena no oblidar-ho, sobretot des de la perspectiva de les polítiques públiques, ja que els canvis sociolingüístics estan estretament lligats al conjunt dels canvis socials igual que les polítiques lingüístiques són (o haurien de ser) indestruïbles de les altres polítiques sectorials.

És sabut que hi ha dues grans interpretacions dels processos de canvi social: la que se centra en la contraposició de forces favorables i adverses al canvi —el canvi com a conflicte (posició de Ralf Dahrendorf)— i la que entén el canvi social com a reorganització de les grans funcions de la societat (com el funcionalisme de Talcott Parsons). Molta gent tendeix a establir també una espècie de conflicte entre aquestes dues interpretacions, com si fossin irreconciliables i calgués triar-ne una i rebutjar l'altra. Jo crec més aviat en la posició que defensava un dels meus professors: quan hi ha discussions llargues i profundes entre dues interpretacions de la realitat, el més probable és que totes dues tinguin bona part de raó. El mateix Dahrendorf diu una cosa semblant: «it seems meaningful to say that both models are in a certain sense valid and analytically fruitful» (Dahrendorf, 1958). I el funcionalisme no és tan sols una teoria del consens social: no en va Parsons havia distingit entre els canvis *en* el sistema i els canvis *de* sistema (Parsons, 1951; citat per Coser, 1957).

La idea de *normalització lingüística* permet també les dues interpretacions —i aquest és sens dubte un dels factors que expliquen la gran difusió que ha tingut. En

realitat, Lluís V. Aracil (1965) la va plantejar com una adaptació al món sociolingüístic de la idea d'equilibri en un sistema cibernètic (seguint Norbert Wiener). Aquesta era, segons com, una aproximació alhora interpretable com a funcionalista o com a conflictual, perquè es basava en conceptes força abstractes: la correcció del desequilibri (la normalització lingüística) o l'augment del desequilibri (la substitució lingüística) són el resultat de l'acció de les funcions lingüístiques de la societat i les funcions socials de la llengua.

La versió popularitzada d'aquest model es va creuar amb la idea de bilingüisme diglòssic —la diglòssia de Charles Ferguson (1959) adaptada per Joshua A. Fishman (1967)— i va donar lloc a la idea que el relatiu equilibri de funcions d'una situació de bilingüisme diglòssic —en què el català era la varietat subordinada i el castellà (o el francès o l'italià), la varietat dominant— tendeix habitualment a desequilibrar-se, en un sentit favorable o advers a la llengua subordinada, i aboca respectivament a la normalització o a la substitució. Aquestes eren les bases de l'anàlisi sociolingüística que es va fer en el marc del Congrés de Cultura Catalana, durant la dècada dels setanta, partint dels treballs de Lluís Vicent Aracil, Rafael Lluís Ninyoles o Francesc Vallverdú, àmpliament difosos en aquells anys.

Per a alguns, especialment des de les esferes governamentals, la transformació sociolingüística que implicava la normalització podia ser entesa com a més evolutiva i menys conflictiva. Per a uns altres, el conflicte sociolingüístic formava part d'una confrontació més àmplia, entre el règim franquista i l'oposició democràtica, o entre la imposició d'un model d'Estat unilingüe, unicultural i uninacional contrari a la realitat plurilingüe, pluricultural i plurinacional. En aquest cas, calia evidenciar el conflicte i promoure una ruptura que contrarestés les forces adverses. De fet, aquesta idea era subjacent també en les polítiques públiques, encara que es tendís a no explicitar la visió conflictual del procés.

Va ser útil aquell plantejament? Crec que sí. Molta gent va assumir aquella interpretació de la situació —amb punts de vista més o menys conflictuals o adaptatius— i es va mobilitzar d'acord amb els postulats teòrics que comportava. El món acadèmic i els mitjans de comunicació van divulgar àmpliament aquell model (si no hi havia normalització, hi hauria substitució), i tant les mobilitzacions socials com bona part dels moviments polítics van incorporar la idea de la *normalització lingüística* en el seu discurs i en la seva acció, encara que fos *grosso modo*: sense identificar amb precisió quines eren les funcions lingüístiques de la societat o les funcions socials de la llengua.

La idea de normalització lingüística tenia i té avantatges i inconvenients. Ja hem apuntat l'avantatge de la seva adaptabilitat a visions més evolutives o més conflictuals del canvi sociolingüístic —i també més tècniques o més divulgatives, amb graus diferents d'abstracció.

Un altre avantatge important, en relació amb termes afins alternatius, és que reflecteix la imatge d'un procés de canvi sociolingüístic protagonitzat col·lectivament.

La normalització lingüística —com el paral·lel quebequès *aménagement linguistique* o el concepte internacional de la inversió de la substitució lingüística, *reversing language shift*— suggereix la implicació d'un conjunt d'agents socials i de la societat

en general. És una diferència important respecte a altres termes com *política lingüística* o *planificació lingüística*, que fan pensar més aviat en una acció de tipus institucional, de dalt a baix. Es pot objectar que l'acció política en un marc democràtic neix des de la voluntat col·lectiva, i és cert, almenys en teoria. Però *normalització lingüística* reflecteix de manera més transparent un concepte inclusiu, que implica igualment la suma de les accions personals o de grup que van de baix a dalt i les intervencions institucionals, de dalt a baix. No em sembla un aspecte menor.

Encara hi ha un altre avantatge, en la meva opinió, i és que *normalització lingüística* conté una noció de reparació històrica, de restitució o compensació per un estadi sociolingüístic alterat injustament i per la força. En la mentalitat col·lectiva i l'acció política, aquest va ser —i és— un punt important, que ajuda a entendre alguna de les crítiques que ha rebut el concepte de *normalització lingüística* sobretot des de fora de l'àmbit català, des de la pretensió que qualsevol situació sociolingüística pot ser vista com a normal.

En efecte, un dels inconvenients adduïts en contra de la idea de *normalització lingüística* és que pretén que no és normal la situació sociolingüística que hi ha en un moment donat, com a resultat de les transformacions històriques de la societat. Aquesta crítica sosté que l'hegemonia de la llengua dominant no és injusta ni forçada o imposada, sinó senzillament natural, i, per tant, normal. Un conformisme històricament acrític, propi d'una espècie de darwinisme sociolingüístic.

Es tracta d'una objecció que va guanyar predicament a mesura que quedaven enre els anys de la transició democràtica i era més fàcil oblidar les prohibicions i persecucions que havien afectat la llengua catalana. A més, tenia al seu favor les dinàmiques socials del sentit comú, que fan que les noves generacions trobin normal el context social en què creixen i no tendeixin a qüestionar-lo. El cas és que, encara avui, hi ha argumentacions, sobretot dels governants del Partit Popular, que es fonamenten en aquest criteri de normalitat: a les illes Balears, per exemple, s'ha dit que ja no cal que els poders públics promoguin la llengua catalana, com estableix el marc legal, perquè la situació sociolingüística ja és normal (quan, de fet, la subordinació del català continua sent ben evident).

La idea de normalitat també va donar peu a altres objeccions semblants en contra del model de *normalització lingüística*, per la seva excessiva ambigüïtat. Què cal entendre per *normal*? Quina seria la situació sociolingüística *normal* que constitueix l'objectiu final de la *normalització lingüística*? Després en parlarem més en concret, en funció de la situació sociolingüística actual.

La normalitat a què aspiraven les resolucions de l'Àrea de Llengua del Congrés de Cultura Catalana (1978) es basava en un procés de normalització lingüística que havia d'avançar gràcies a l'impuls social i la política lingüística institucional, almenys fins a la igualació de les condicions d'ús de les dues llengües concurrents. La igualació de drets i deures dels ciutadans envers les dues llengües oficials era també el mandat que establia per a les institucions públiques l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979 (article 3.3).

Tanmateix, entre alguns sectors, semblava que hi havia l'aspiració ideal de retornar

a una societat imaginada com a primordialment monolingüe. En aquesta concepció, el bilingüisme —social o individual— era vist com un estat transitori i inestable, en què més tard o més d'hora una llengua desplaçava i podia substituir l'altra (Calvet, 1974). Semblava, per tant, un estat d'amenaça, que calia resoldre amb la generalització d'una llengua: l'augment dels parlants i les comunitats funcionalment monolingües havien de donar més capacitat de resistència a la llengua.

Evidentment, es tractava d'una perspectiva de futur cada vegada menys adient amb l'evolució de la societat en el context de la diversitat i el multilingüisme que ha comportat la mundialització. Les persones tendeixen cada vegada més a una competència plurilingüe (si bé amb funcions diferents per a les llengües que coneixen i practiquen), i les societats tenen, també, cada vegada més, una població lingüísticament més diversa i unes pràctiques comunicatives més i més multilingües. Després en tornarem a parlar.

El cas és que, davant d'aquestes objeccions respecte al model de *normalització lingüística*, es va tendir gradualment a deixar-lo en segon terme, almenys en el discurs públic predominant. L'etiqueta ha perdurat, però ha anat minvant en la seva operativitat (en el seu rendiment explicatiu) a l'hora d'interpretar quina és i quina volem que sigui la situació sociolingüística.

La política lingüística dels anys vuitanta es va fonamentar en el model de normalització lingüística, però hi va sumar la concepció més tècnica de la planificació lingüística en els dos vessants distingits per Heinz Kloss (1969) i Einar Haugen (1966): la planificació de l'estatus i la planificació del corpus. Encara que aquests conceptes no transcendissin gaire al discurs públic, eren ben presents en l'organització de la Direcció General de Política Lingüística (*Llibre blanc*, 1983). El Servei de Normalització Lingüística s'ocupava de promoure una consideració social favorable envers la llengua catalana i d'impulsar el seu ús social, especialment en els àmbits de titularitat pública. El Servei d'Assessorament Lingüístic s'encarregava de facilitar l'aprenentatge del català i l'acreditació dels coneixements, complementàriament amb el sistema educatiu (la planificació de l'adquisició, segons Robert L. Cooper),¹ i més específicament de complementar l'elaboració dels llenguatges d'especialitat i promoure la consolidació de la varietat estàndard codificada per l'Institut d'Estudis Catalans. Les memòries anuals del Departament de Cultura detallen com es va desplegar aquesta política lingüística, que va tenir com a marc la Llei de normalització lingüística de 1983. Ens limitarem a recordar-ne alguns aspectes.

De la planificació de l'estatus, en són exemples destacats com a accions de sensibilització les campanyes de normalització lingüística. N'hi hagué de generals, com la de la Norma (una nena que feia d'exponent de les noves actituds lingüístiques i els nous comportaments preconitzats), amb el lema «El català, cosa de tots», que volia promoure la identificació general amb la llengua catalana, especialment de la població d'origen no català. O bé el foment de l'anomenat *bilingüisme passiu*: mantenir el cata-

1. Subratllem que l'objectiu lingüístic de la política educativa sempre ha estat la consecució d'una competència equivalent en les dues llengües oficials: català i castellà.

là en les converses bilingües sempre que la intercomprensió ho permetés. I també hi hagué accions o campanyes de naturalesa sectorial. En els àmbits de titularitat pública (ús oficial, serveis públics, mitjans de comunicació públics, oferta cultural pública), la intervenció va tenir un caràcter més regulatiu. En altres àmbits de titularitat privada, com ara els mercats i els comerços, les campanyes van ser sobretot sensibilitzadores.²

És oportú de subratllar que per mitjà d'aquestes accions sectorials es va activar la implicació dels agents més dinàmics dels diferents àmbits, que permeté constituir gradualment una xarxa de serveis lingüístics sectorials.

Un procés semblant es va produir també territorialment, en aquest cas en estreta relació amb les administracions locals, que s'havien implicat molt en l'oferta de cursos de català per a adults. El curs multimèdia *Digui, digui...* i els certificats de la Junta Permanent de Català van integrar en una mateixa xarxa pràcticament totes les entitats que feien cursos, que van acabar implicant-se en la creació del Consorci per a la Normalització Lingüística (Gimeno, 2012).

En el camp més específic de la planificació del corpus, es va prestar una atenció especial a l'elaboració del llenguatge administratiu, en cooperació amb l'Escola d'Administració Pública, a la preparació de criteris d'elocució per als mitjans audiovisuals i el cinema, i a la creació d'un centre de terminologia, el TERMCAT.³ En cadascun d'aquests àmbits s'establí també una xarxa de contactes, que reflectia la implicació participativa dels agents.

El Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986) va representar un balanç de les realitzacions i les limitacions de les polítiques de normalització lingüística, i alhora un punt d'inflexió en el que podríem dir que era el paradigma teòric dominant. La necessitat d'emprendre una política lingüística que superés la dispersió d'actuacions i que implicés tots els agents en la definició i la consecució d'uns objectius compartits va portar al Pla General de Normalització Lingüística, en el qual se sumaven les idees de planificació estratègica i d'implicació en la normalització lingüística, ja que va ser concebut com a instrument en què es concretaven i s'actualitzaven els grans objectius de política lingüística compartits pels poders públics i pels principals agents de la societat civil.

El marc de la concertació dels agents socials i de definició de les estratègies del Pla era el Consell Social de la Llengua Catalana (1990), que aleshores no era un simple consell assessor, sinó un òrgan d'implicació participativa i de compromís d'actuació entre tots els grans agents que intervenien en la normalització lingüística.

Potser el Pla, aprovat el 1995, era massa exigent, per l'esforç tècnic i els compromisos polítics que comportava. Potser la mateixa idea de planificació estratègica en el sector públic va topar amb la mentalitat liberal que aleshores ja s'estenia. El cas és que

2. Vegeu-ne una mostra a http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_diffusio/campanyes (consulta: febrer 2015).

3. En aquests àmbits, no s'han donat actituds puristes, sinó que s'ha tendit a la incorporació selectiva de manlleus: si el manlleu està funcionalment justificat per l'absència d'alternativa catalana, s'adopta i es tendeix a adaptar-lo gramaticalment i fonèticament.

amb el canvi de legislatura de 1996, tant la idea de planificació estratègica com la de normalització lingüística van passar a un segon terme i la nova idea força va ser la de *política lingüística*, que es va focalitzar en l'objectiu d'actualitzar el marc legal amb la que seria la nova Llei de política lingüística de 1998.

Aquesta focalització de les accions de transformació de la situació sociolingüística entorn de la idea de política lingüística potser clarificava el paper primordial que hi tenen les institucions públiques, però al mateix temps induïa a pensar que l'impuls social no era tan important i la societat podia delegar la responsabilitat en les institucions.

Al final dels anys noranta i sobretot a l'inici del segle XXI, coincideixen dos factors que donaran lloc a un canvi radical de plantejaments. D'una banda, l'erosió de l'auto-govern autonòmic fa que el 2003, amb els Acords del Tinell,⁴ una nova majoria política emprengui la reforma de l'Estatut com a últim intent d'aconseguir un estatus polític satisfactori en el marc de l'Estat espanyol. De l'altra, el procés de mundialització, amb l'arribada creixent d'immigrants de molt diversa procedència i l'explosió de contactes interculturals amb el sistema comunicatiu global, fa evident que el context sociolingüístic reclama un plantejament plurilingüe fonamentat en principis igualitaris universalment vàlids i un reconeixement internacional —i no sols estatal— de la llengua catalana.

Dit d'una altra manera, si la normalització lingüística, la planificació o la política lingüística havien estat fins aleshores centrades en el català i en la consecució d'un estatus igualitari en relació amb el castellà en el marc estatal, a partir d'aquest moment es fa imprescindible pensar en una política plurilingüe i de dimensió internacional.

Les bases d'aquest nou paradigma les havia posat ja el 1996 la Declaració Universal dels Drets Lingüístics.⁵ El projecte Linguapax (Congrés Linguapax X, 2004) i més endavant la creació de Linguamón - Casa de les Llengües (2005) apuntaven en aquest sentit. Catalunya podia ser el focus d'un plantejament universalment vàlid de sostenibilitat lingüística.

El bloqueig polític de l'Estatut del 2006, la sentència adversa del Tribunal Constitucional de l'any 2010 i la confrontació posterior entre les aspiracions catalanes i la posició involucionista de l'Estat espanyol han deixat en un punt mort aquelles perspectives. Em sembla un error, per més que sigui comprensible.

Ara ens trobem en una situació paradoxal: justament en el moment que seria més lògic abordar la gestió de la diversitat lingüística des de perspectives de sostenibilitat equitativa en un context de plurilingüisme individual i social, l'ofensiva general dels poders estatals i subestatals contra la recuperació del català fan pensar que la sociolingüística del conflicte manté encara, potser més que mai, la seva vigència!

4. Disponibles en línia a <http://www.pasqualmaragall.cat/media/0000001000/0000001357.pdf> (consulta: febrer 2015).

5. <http://www.linguistic-declaration.org/> (consulta: febrer 2015).

2. QUÈ ES POT ENTENDRE AVUI PER *NORMALITAT LINGÜÍSTICA*? QUINS SÓN ELS GRANS REPTES ACTUALS EN EL CONTEXT MULTILINGÜE?

En un terreny teòric, és possible extreure alguns principis generals del que seria una situació de normalitat lingüística. En una aproximació no específicament local, centrada exclusivament en una llengua o en una societat —sigui la catalana, sigui qualsevol altra—, l'objectiu que tothom pot considerar normal és la instauració d'un ordre mundial plurilingüe basat en la justícia, que assegurí a tots els parlants i a totes les comunitats lingüístiques la capacitat de combinar el coneixement i l'ús de diverses llengües (i de participar, així, en la dinàmica comunicativa internacional) sense comprometre el desenvolupament sostenible de cada comunitat lingüística —i, per tant, de les llengües de cada parlant.

Ja hem indicat abans que la Declaració Universal dels Drets Lingüístics volia esdevenir un marc de referència orientat a aquest objectiu. Val la pena recordar que aquella Declaració afirmava un principi bàsic: els drets lingüístics són alhora individuals i col·lectius, perquè la llengua es constitueix i es fa disponible en el si d'una comunitat, encara que sigui usada individualment.

Hi ha altres aportacions que apunten en la mateixa direcció. Entre nosaltres, Albert Bastardas (2005) ha exposat uns principis bàsics per a la sostenibilitat en un concepte ecològic de la diversitat lingüística: dos de ben coneguts (el de personalitat i el de territorialitat) i dos de nous (el de suficiència funcional i el de subsidiarietat). A escala internacional, tant Will Kymlicka i Alan Patten (2003) com Philippe van Parijs (2011) s'han ocupat dels principis universals de justícia en la gestió de la diversitat lingüística i cultural.

En aquest terreny de principis hi ha coincidències significatives. Més enllà dels mínims de la igualtat formal entre les llengües (o, més exactament, entre les comunitats lingüístiques i els parlants) que coexisteixen en un mateix marc, és lògic que hi hagi uns criteris de primacia (almenys de *primus inter pares*) per als parlants d'una comunitat lingüística en el seu hàbitat històric i que les situacions històriques injustament desfavorables disposin de mesures compensatòries, d'acció afirmativa o discriminació positiva (la igualtat, des d'Aristòtil, és tractar igualment allò que és igual i compensar les desigualtats a fi de reequilibrar-les).

Lamentablement, les accions internacionals de caràcter institucional en aquest sentit són extremament febles i es limiten gairebé a declaracions sense resultats efectius. No hi ha perspectives que avancin cap al plurilingüisme mundial equitatiu ni els acords de les Nacions Unides, ni les declaracions de la UNESCO, ni les actuacions de la Unió Europea (que en algun moment semblava que podia liderar un procés mundial d'aquest tipus). Ni tan sols el reconeixement que el 90 % de les llengües del món pot desaparèixer al llarg d'aquest segle ha fet prendre consciència de la necessitat urgent d'actuar a gran escala per a evitar-ho. I si pensem en la incapacitat d'actuar davant de les crisis humanitàries, bèl·liques, sanitàries o alimentàries, constatem que les institucions internacionals tenen una utilitat molt escassa.

Vegeu, per exemple, l'informe *The Responsibility to Protect Minorities and the Problem of the Kin-State*.⁶

Crec que vivim una profunda crisi dels sistemes democràtics de governança, tant a escala estatal com europea i mundial.⁷ I només puc imaginar que —tal com succeeix avui en el nostre entorn immediat— haurà de ser una presa de consciència i una mobilització social multitudinària les que permetin transformar l'estat de coses i recuperar un funcionament satisfactori dels sistemes democràtics. Aquí de nou podem pensar si serà una dinàmica social de conflicte o de transformació gradual la que acabarà predominant. L'estancament actual ens portaria a un món d'abusos permanents de poder, que no valdria gaire la pena per a ningú.

En el cas de la comunitat lingüística catalana, cal tenir en compte les dificultats afegides que comporten la fragmentació i la subordinació política de les institucions públiques que podrien gestionar adequadament la diversitat lingüística. A part del signe polític d'alguns dels governs locals i l'ofensiva estatal.⁸

Ara bé, en la perspectiva (o en la mesura) que arribem a comptar amb institucions democràtiques que tinguin capacitat d'abordar polítiques lingüístiques participatives centrades en aquest nou paradigma de la diversitat sostenible, podem apuntar algunes actuacions desitjables per a fer front als reptes principals (es detallen a Marí, 2015).⁹

En primer lloc, convé establir un marc constitucional que reconegui la diversitat lingüística com un capital humà valuós, com un recurs personal i col·lectiu que multiplica les capacitats de relació i de creativitat, tant en l'àmbit cultural com en el món econòmic i per a la cohesió social. El primer repte d'una societat tan diversa com la nostra és aconseguir la identificació general amb el marc sociocultural de la societat receptora. Reconèixer la diversitat i combatre la desigualtat són la condició d'una societat cohesionada. Si la diversitat s'interpreta com a causa de desigualtat, pot haver-hi situacions de conflicte i fractura social.

El reconeixement del català i l'aranès com a llengües originàries i patrimonials (altrament dites nacionals o territorials), que mereixen un suport públic suficient per a garantir-ne la plenitud de funcions en els àmbits públics, no ha de ser obstacle perquè comptin amb un reconeixement específic les llengües assentades des de fa més temps

6. A la revista *Policy Brief* (United Nations University), núm. 2, 2010, també disponible en línia a: http://i.unu.edu/media/unu.edu/publication/699/unu_policybrief_10-02.pdf (consulta: febrer 2015).

7. N'és una bona prova que hagi de sorgir una coalició d'organitzacions de la societat civil com l'ICRtoP (<http://www.responsibilitytoprotect.org/>, consulta: febrer 2015) per tal de vetllar per les deficiències de la comunitat internacional en la prevenció dels genocidis, els crims de guerra, la neteja ètnica i els crims contra la humanitat.

8. És prou il·lustratiu, en aquest cas, el *Butlletí* núm. 12 de Cercle XXI, disponible en línia a <http://www.cercle21.cat/ca/butlleti/12/index.html>. Per a una informació més àmplia, consulteu els informes anuals de la Xarxa CRUSCAT sobre la situació sociolingüística, disponibles en línia a <http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/> (consulta: febrer 2015).

9. Vegeu també *Qüestions d'Estat: Reflexions per al país del futur*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Òmnium Cultural, 2014.

en la nostra societat i amb un nombre elevat de parlants, com és sobretot el castellà. Ara bé, cal moure's en un dilema: mantenir l'oficialitat del castellà reclamaria extreure les garanties de plenitud funcional del català i l'aranès, i, alternativament, replan-tejar l'oficialitat del castellà exigiria mesures que assegurin la identificació dels caste-llanoparlants amb el nou marc jurídic i polític.

Es pot estendre el reconeixement a altres llengües localment rellevants; l'acomodació dels espais públics a la diversitat (no sols lingüística), a escala general o local, segons el cas, ha de ser un principi de la nova gestió del plurilingüisme. Al mateix temps, cal identificar les llengües que mereixen més interès en les relacions internes i internacionals. Internament, pot ser útil afavorir el coneixement de les grans llengües arribades recentment: són un capital humà valuós de cara a les relacions culturals o econòmiques amb la resta del món (pensem en la política australiana de diversitat productiva!).¹⁰ A més, internacionalment, el quasi monopoli de l'anglès és una opció errònia per a una societat com la catalana, en què el mercat exterior més important és de llengua francesa.

Un repte important és generalitzar una bona gestió plurilingüe a totes les organit-zacions: tant la diversitat del mercat interior i de la força de treball com la projecció en el mercat internacional reclamen polítiques de personal i de comunicacions multilin-gües ben fonamentades tècnicament.

L'adopció d'aquest tipus de polítiques aconsella la recuperació d'un sistema ins-titucional de concertació dels grans agents públics i privats, com el que volia ser el primer Consell Social de la Llengua Catalana, al qual ja hem fet referència. Així es re-reflectiria la imprescindible cooperació de l'impuls social i l'acció de govern en la con-secució dels objectius comuns.

Des del punt de vista específicament lingüístic, és evident que cal mantenir una perspectiva interlingüística oberta. Els sistemes de traducció mereixen una atenció molt especial i una política pròpia en tots els àmbits. El desplegament de l'enginyeria lingüística serà un factor clau. Cal activar igualment els criteris de transliteració que permeten traslladar entre el català i altres sistemes gràfics els noms propis, gentilicis i altres mots específics. Els criteris d'adaptació de manlleus i les capacitats de creativitat lingüística haurien d'ocupar un lloc especial en els sistemes educatius, com a habili-tats que tots els parlants necessiten en el context actual.

I en una perspectiva personal, és obvi que el sistema educatiu ha de promoure una competència plurilingüe i intercultural com la que ja preconitza la Unió Europea.

Ens cal difondre en la societat una sensibilitat general sobre totes aquestes qües-tions, que aquí només hem apuntat, i aprofundir en la definició de polítiques adequa-des per a la resolució d'aquests reptes. El debat públic sobre la gestió de la diversitat lingüística es limita massa sovint a l'intercanvi de recriminacions basades en anàlisis elementals, en lloc de debatre quines serien les polítiques sectorials més indicades. Esperem que es pugui avançar en aquesta direcció.

10. En síntesi, es tracta de reconèixer el valor de la diversitat lingüística i cultural de la població com un recurs per als intercanvis econòmics i culturals entre Austràlia i l'exterior.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARACIL, Lluís V. (1965). *Conflit linguistique et normalisation linguistique dans l'Europe nouvelle*. Perpinyà: IRSCE.
- BASTARDAS, Albert (2005). *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Centre d'Estudis de Temes Contemporanis: Angle.
- CALVET, Louis-Jean (1974). *Linguistique et colonialisme*. París: Payot. [Reedició: 2002]
- CONGRÉS DE CULTURA CATALANA (1978). *Resolucions*. Vol. 1. Barcelona.
- CONGRÉS LINGUAPAX X (2004). *Actes = Proceedings* [en línia]. Barcelona: Linguapax. <<http://www.linguapax.org/catala/publicacions/conferencies-i-simposis/congres-linguapax-x-barcelona-2004-ca>> [Consulta: desembre 2015].
- COOPER, Robert L. (1989). *Language planning and social change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- COSER, Lewis A. (1957). «Social conflict and the theory of social change». *The British Journal of Sociology*, vol. 8, núm. 3 (setembre), p. 197-207, nota 21.
- DAHRENDORF, Ralf (1958). «Toward a theory of social conflict». *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 2, núm. 2 (juny), p. 170-183.
- FERGUSON, Charles (1959). «Diglossia». *Word*, vol. 15, p. 325-340.
- FISHMAN, Joshua A. (1967). «Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism». *Journal of Social Issues*, vol. 23, núm. 2 (abril), p. 29-38.
- GIMENO, Montserrat (2012). «La Direcció General de Política Lingüística i l'ensenyament de català per a adults. La perspectiva històrica, 1. L'enfocament comunicatiu i els processos d'innovació». *Llengua i Ús*, núm. 51, p. 3-13.
- HAUGEN, Einar (1966). *Language conflict and language planning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- KLOSS, Heinz (1969). *Research possibilities on group bilingualism: A report*. Quebec: International Center for Research on Multilingualism.
- KYMLICKA, Will; PATTEN, Alan (ed.) (2003). *Language rights and political theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Llibre blanc de la Direcció General de Política Lingüística* (1983). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MARÍ, Isidor (2015). «Notes sobre l'ordenament lingüístic d'una Catalunya sobirana». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, núm. 21.
- PARIJS, Philippe van (2011). *Linguistic justice for Europe and for the world*. Oxford: Oxford University Press.
- PARSONS, Talcott (1951). *The social system*. Londres: Tavistock, p. 481.